

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB – SANKČNÉ NÓVUM V TRESTNEJ POLITIKE¹

*Mgr. Jakub Ľorko
JUDr. Marek Mezei*

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Trestná zodpovednosť právnických osôb – sankčné nóvum v trestnej politike

Príspevok sa zaoberá analýzou novej právnej úpravy v oblasti trestného práva – zákonom č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorá nadobudne účinnosť dňa 1. júla 2016. Tento zákon prináša úplne nový subjekt trestného práva, pričom autori sa v príspevku zaoberajú sankčným systémom, ktorý tento zákon prináša a účelom trestania právnickej osoby v trestnom konaní.

Die strafrechtliche Verantwortung juristischer Personen – eine Neuigkeit zwischen Sanktionen in der Strafrechtspolitik

Der Beitrag analysiert eine Neuregelung im Bereich des Strafrechts – das Gesetz 91/2016 Ges.-Slg. über die strafrechtliche Verantwortung juristischer Personen, die am 1. Juli 2016 in Kraft tritt. Mit diesem Gesetz wird ein völlig neues Subjekt des slowakischen Strafrechts festgelegt, wobei sich die Autoren sowohl auf das System von Sanktionen, das dieses Gesetz mit sich bringt, als auch auf den Zweck der Sanktionierung einer juristischen Person auf der Ebene des Strafrechts konzentrieren.

Criminal liability of legal entities – punitive novelty in criminal policy

Paper analysis the newly adopted regulation in criminal law – Act no. 91/2016 Coll. on Criminal Liability of Legal Entities, which will become effective on 1st July 2016. This legislation introduces a whole new subject into criminal law, and the authors describe the system of punishments, which

¹ Príspevok je financovaný z prostriedkov Grantu Univerzity Komenského č. UK/117/2016.

is introduced by the Act in order to punish legal entities in criminal proceedings.

Kľúčové slová: právnická osoba, trestná zodpovednosť, sankcie, tresty

Schlüsselbegriffe: juristische Person, strafrechtliche Verantwortung, Sanktionen, Strafen

Keywords: legal entity, criminal liability, sanctions, punishments

Úvod

Národná rada Slovenskej republiky schválila dňa 13. novembra 2016 zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb (ďalej len ako "**ZoTZPO**"). Zákonodarca doprial nielen odbornej ale aj laickej verejnosti pomerne dlhú legisvakačnú dobu a ZoTZPO nadobudne účinnosť až 1. júla 2016. Táto doba je dostatočne dlhým časovým úsekom, ktorý nám umožňuje novú právnu úpravu podriaadiť analýze a vyvodit' prvé čiastkové závery týkajúce sa pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb zakotvenej v ZoTZPO.

1. Účel trestania právnickej osoby

Na úvod je vhodné spomenúť, že v odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s polemikou, ktorá sa týka terminologického označovania postihovania právnickej osoby v trestnom konaní. Podľa časti odbornej verejnosti je vhodnejším pojmom sankcionovanie, no podobne ako v susednej Českej republike, aj ZoTZPO používa vo svojej tretej časti pojem "Tresty". Za časť teoretikov, ktorí sa nestotožňujú s používaním pojmu trest pri trestnej zodpovednosti právnických osôb sme vybrali názor Jelínka, ktorý tvrdí, že „...je pojmovo zrejmé, že nemôže ísť o tresty, ktoré sú spojené s individuálnou vinou páchatel'a, ale skôr o sankcie svojho druhu“². Tento záver možno oprieť aj o tvrdenie Wellsa, ktorý dôvodí tým, že „...zatiaľ čo v prípade fyzických osôb je výhradne používaný pojem punishment (trest), tak v prípade korporácií ako subjektov trestnej zodpovednosti sa používa pojem sanction (sankcia)“³. Druhú stranu názorového spektra zastávajú napríklad Forejt, Habarta, Trešlová, ktorí tvrdia, že „...trest ako opatrenie štátneho donútenia je ukladaný v trestnom konaní v mene štátu k tomu oprávnenými súdmi páchatel'ovi za trestný čin, ktorého sa dopustil, je ním spôsobená

² JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 157.

³ WELLS, C.: *Corporations and criminal responsibility*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 31.

určitá ujma páchatel'ovi a zároveň vyslovené etické odsúdenie spáchaného konania a jeho páchatel'a, pričom táto charakteristika sa plne uplatní aj na sankcie upravené zákonom o trestnej zodpovednosti právnických osôb, a nie je preto namieste prichádzať s novou terminológiou pre označenie týchto druhov sankcií uložených právnickým osobám“⁴. Kalvodová, k danej problematike zastáva názor že „...ak už akceptujeme samotný pojem trestnej zodpovednosti právnickej osoby, potom sa netreba brániť ani pojmu trest či trestanie, lebo trestný čin a trest predstavujú dva základné elementy trestnej zodpovednosti. Navyše v pojme trest je obsiahnuté negatívne hodnotenie trestného činu a jeho páchatel'a, čo má svoj význam aj v prípade, že týmto páchatel'om je právnická osoba“⁵. Napriek tomu, že pojem trestanie azda viac prináleží používať v kontexte trestnej zodpovednosti fyzických osôb a právnickým osobám by viac svedčalo používanie pojmu sankcionovanie, je podľa nášho názoru vhodnejšie, vzhľadom na terminológiu ZoTZPO, používať pojem trestanie a zbytočne ďalej nevenovať čas a priestor daným diskusiám, pretože ich osobne považujeme len za prílišné teoretizovanie.

Medzinárodné pramene práva vyžadujú, aby dochádzalo k sankcionovaniu právnických osôb. Považujeme za nevyhnutné upozorniť, že tieto pramene priamo nezakladajú Slovenskej republike povinnosť aplikácie modelu tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, vyžadujú však aby tieto sankcie boli účinné, primerané a odradzujúce. Vzhľadom na skutočnosť, že model tzv. nepravnej trestnej zodpovednosti právnických osôb bol v podmienkach Slovenskej republiky hodnotený ako neefektívny, zákonodarca pristúpil k zavedeniu tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Základný, resp. konečný účel sankcií v trestnom práve charakterizujú niektorí autori⁶ ako ochranu spoločnosti pred trestnými činmi a ich páchatel'mi. Trestný zákon sám o sebe *expressis verbis* nedefinuje účel trestu a nevenuje mu špeciálnu pozornosť prostredníctvom samostatného ustanovenia. Pri bližšom skúmaní však nájdeme ustanovenie § 34 ods. 1 Trestného zákona, ktoré upravuje zásady ukladania trestov. Pod pojem účel trestu by sme mohli subsumovať praktické, jasne pomenovateľné ciele, ktoré má trest plniť⁷. V súvislosti s trestaním právnických osôb však musíme hovoriť o miernych odchýlkach pri analýze účelu a cieľov ich trestania. V zásade môžeme konštatovať, že trest by u právnických osôb mal mať preventívny

⁴ FOREJT, P. – HABARTA, P. – TŘEŠLOVÁ, L.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, 2012, s. 133.

⁵ KALVODOVÁ, V.: Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Balance a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 231.

⁶ MENCEROVÁ, I. – TOBIÁŠOVÁ, L. – TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013, s. 276.

⁷ LATA, J.: Účel trestu a jeho spravodlivosť. In *Trestní právo*, 2001, roč. 5, č. 2, s. 23.

účinnok, rehabilitačný účinnok, výchovný účinnok a denunciačný účinnok. Trest pre právnickú osobu bude naplňať svoj *preventívny účinnok* iba vtedy, ak bude svojím dopadom na právnickú osobu brzdiť a potlačovať tendencie protispoločenského konania právnickej osoby. *Rehabilitačný účinnok* potom má za úlohu zmenu kriminogénneho správania, ktoré viedlo právnickú osobu k protiprávnemu konaniu. Nemenej dôležitým je *výchovný účinnok*, ktorý má za cieľ dosiahnuť uvedenie si dôležitosti konania v súlade so zákonom. Posledným účinkom je *denunciačný účinnok*, ktorý je možné nájsť najmä v prípade vydania odsudzujúceho rozsudku, tzv. *naming and sharing*. Denunciáciu definuje slovník cudzích slov⁸ ako udanie, obvinenie, donášanie, a teda denunciačný je obviňujúci, pričom v súvislosti s právnickou osobou musíme hovoriť o dopade na dobré meno, resp. reputáciu právnickej osoby v spoločnosti a najmä o jeho chýba slovo, resp. jej zhoršení.

Aký má byť teda účel trestu pri postihovaní právnickej osoby? Tobiašová⁹ napríklad tvrdí, že by bolo vhodné doplniť ZoTZPO o ustanovenie, ktoré by jednoznačne určovalo aký má byť účel trestu tak, ako je tomu v prípade fyzických osôb podľa ustanovení Trestného zákona. S týmto sa však v plnej miere nestotožňujeme. Sme toho názoru, že ustanovenie § 11 ods. 1 a ods. 2 ZoTZPO s poukazom na § 1 ods. 2 ZoTZPO a následným subsidiárnym použitím § 34 ods. 1 Trestného zákona je plne postačujúcim pre naplnenie účelu trestania podľa ZoTZPO, ktorý tak bude plniť štyri základné účely, a to (i) ochranu spoločnosti pred právnickými osobami páchajúcimi trestné činy, (ii) zabránenie odsúdenej právnickej osobe v páchaní ďalšej trestnej činnosti, (iii) výchovné pôsobenie na ostatné právnické osoby a (iv) výchova odsúdenej právnickej osoby k tomu aby viedla "riadny život"¹⁰.

2. Druhy trestov podľa ZoTZPO

Jednotlivým druhom trestov je venovaný § 10 ZoTZPO, ktorý obsahuje taxatívny výpočet deviatich trestných činov, ktoré je možné právnickej osobe uložiť za niektorý z trestných činov uvedených v § 3 ZoTZPO. Práv-

⁸ <http://slovnickuczudichslov.sk/slovo/denunci%25C3%25A1cia>.

⁹ TOBIAŠOVÁ, L.: Zásada primeranosti vo vzťahu k trestaniu právnických osôb. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2015. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 19. – 21. 3. 2015 pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2015, s. 394.

¹⁰ Napriek tomu, že si možno odborná verejnosť ťažšie predstavuje naplnenie a realizovanie výchovy odsúdenej právnickej osoby, v prípade keď už dôjde k odsúdeniu právnickej osoby a z tejto sa tak stáva pojmovo odsúdený, potom nemožno nijako vopred vylúčiť ani to, že takto uložený trest bude na právnickú osobu pôsobiť a motivovať ju k tomu, aby sa do budúcnosti stala lepším "firemným občanom" alebo "korporátnym subjektom", a to napríklad aj prijatím vhodných vnútorných regulačných procesov (*compliance programov*), ktoré zaistia účinný dohľad vedenia nad správaním zamestnancov.

nickej osobe je možné uložiť trest zrušenia právnickej osoby, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, peňažný trest, trest zákazu činnosti, trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie, trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie, trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní a trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku. Čentěš s Prikrylom rozdeľujú sankcie proti právnickým osobám z pohľadu vedy trestného práva na (i) sankcie smerujúce proti reputácii právnických osôb; (ii) sankcie postihujúce majetok právnických osôb, (iii) sankcie smerujúce proti činnosti právnických osôb a (iv) sankcie postihujúce samotnú existenciu právnickej osoby¹¹.

Ad (i): Sankciou, ktorá smeruje proti reputácii právnickej osoby treba primárne rozumieť trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku. Tento trest predstavuje zverejnenie odsudzujúceho rozsudku na náklady odsúdenej právnickej osoby niektorým z masovo-komunikačných médií, ako celoštátny denník, rozhlas, televízia. Máme za to, že zverejnenie rozsudku môže mať v niektorých prípadoch omnoho negatívnejší dopad na právnickú osobu, ako napríklad peňažný trest. Odliv zákazníkov a obchodných partnerov môže právnickú osobu poškodiť aj v rámci dlhodobého horizontu. Dobré meno je v obchodnom práve ťažko budovaným a získavaným atribútom právnickej osoby. V prípade straty dobrého mena trvá právnickej osobe dlhšie časové obdobie jeho späťzískanie, ak ho ešte vôbec dokáže opäť nadobudnúť. Stratu klientely, príp. obchodných partnerov však môže právnická osoba kompenzovať zvyšovaním cien tovarov a služieb, ktoré poskytuje. Uloženie takéhoto trestu by teda v teoretickej rovine mohlo znamenať aj nepriamy "postih" konzumentov jej tovarov a služieb, resp. obchodných partnerov právnickej osoby.

Ad (ii): Medzi sankcie postihujúce majetok právnických osôb zaradujeme trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci a peňažný trest. Ide o tresty, ktoré ZoTZPO upravuje v svojich ustanoveniach § 13 až § 15 veľmi stručne a vo väčšej miere odkazuje na subsidiárne použitie Trestného zákona v zmysle § 1 ods. 2 ZoTZPO. Predpokladáme, že tak ako je trest odňatia slobody trestom primárnym pri trestaní fyzických osôb, tak bude peňažný trest základným trestom ukladaným právnickým osobám v trestnom konaní. Pri peňažnom treste považujeme za spornú najmä jeho výšku, resp. kritériá pre určenie jeho výšky.

Ad (iii): Samotné sankcie smerujúce proti činnosti právnických osôb môžeme charakterizovať ako trest zákazu činnosti a ostatné osobitné druhy trestu zákazu činnosti. Tieto tresty možno považovať za istý spôsob obmedzovania právnickej osoby v rámci jej podnikateľskej činnosti a v prípade, ak je väčšina aktivít právnickej osoby spojená s účasťou vo verejných súťa-

¹¹ ENTĚŠ, J. – PRIKRYL, O.: *Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v trestnom zákone*. In *Acta Universitatis Brunensis Iuridica*, No. 337. Brno : Masarykova univerzita 2008, s. 1697.

žiach a tendroch, môže takáto obmedzujúca sankcia znamenať pre právnickú osobu výraznú komplikáciu v jej ďalšej činnosti a podnikaní.

Ad (iv): Pod *sankciu postihujúcu samotnú existenciu právnickej osoby* subsumujeme primárne trest zrušenia právnickej osoby podľa § 12 ZoTZPO. Ide o najzávažnejší trest, ktorý je možné uložiť právnickej osobe, ktorý je analogicky možné porovnať s trestom smrti pre fyzickú osobu¹². Práve z tohto dôvodu sa uloženie tohto trestu viaže na pomerne prísne kritériá a jeho uloženie bude podmienené pri právnických osobách, ktorých činnosť bola úplne alebo prevažne využívaná na páchanie trestnej činnosti alebo v prípadoch, ak ide o trestný čin za ktorý Trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie.

3. Zásady ukladania trestov

Novoprijatý ZoTZPO neopomína problematiku zásad ukladania trestov právnickým osobám a venuje sa tejto otázke v ustanovení § 11 ZoTZPO. Problematiku ukladania trestov upravuje Trestný zákon v ustanovení, ktoré nesie názov *Zásady ukladania trestov*. Z tohto dôvodu máme za to, že v prípade ukladania trestu právnickej osobe, bude musieť súd postupovať tak, že bude primárne aplikovať ustanovenie § 11 ods. 1 a ods. 2 ZoTZPO s poukazom na ustanovenie § 34 ods. 1 Trestného zákona.

Podľa § 11 ods. 1 ZoTZPO bude musieť súd pri určovaní a výmery trestu prihliadať na povahu a závažnosť trestného činu, na pomery právnickej osoby vrátane jej doterajšej činnosti, jej majetkové pomery a druh ňou vykonávanej činnosti. Po detailnejšej analýze vyššie uvedeného ustanovenia dospejeme k záveru, že § 11 ods. 1 ZoTZPO ustanovuje povinnosť súdu prihliadať na „subjektívne“ pomery právnickej osoby – páchatel'a trestného činu. Toto ustanovenie je viac menej analogickým ustanovením k § 34 ods. 4 Trestného zákona.

Ďalším krokom, resp. ďalším okruhom skutočností, na ktoré bude musieť súd prihliadať je zhodnotenie skutočností uvedených v § 11 ods. 2 ZoTZPO. Odsek 2 § 11 ZoTZPO je odzrkadlením samotnej povahy právnickej osoby, ako výtvoru práva, ktorý je tvorený istým zoskupením osôb a vecí, pričom tento výtvor práva je takmer vždy súčasťou nejakých záväzkových vzťahov, zamestnávateľom, poskytovateľom nejakých služieb a pod. Súd je teda povinný prihliadnuť aj na to, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv trestu na zamestnancov právnickej osoby a veriteľov právnickej osoby. Pri tomto okruhu osôb môžeme hovoriť o istej ochrane tretích osôb, ktoré nemajú so spáchaným trestným činom nič spoločné a takéto

¹² Bližšie pozri: LORKO, J. – MEZEL, M.: Má právnická osoba právo na život? In *Kontroverzní názory v právu*. Praha : Leges, 2015, s. 122-128.

prenesené postihovania osôb nie je ani účelné a ani žiaduce. Ďalej je súd povinný prihliadať aj na pôsobenie právnickej osoby po spáchaní trestného činu, očakávaný dôsledok výkonu trestu pre jej ďalšiu činnosť a pomer, v akom na právnickú osobu prešli výhody z trestného činu spáchaného v spolupáchateľstve.

Po tom, čo súd vezme v úvahu skutočnosti uvedené v ustanovení § 11 ods. 1 a ods. 2 ZoTZPO bude musieť podľa nášho názoru aplikovať ustanovenie § 34 ods. 1 Trestného zákona, teda pri určovaní druhu a výmery trestu bude musieť zohľadniť aj účel, ktorý chce uloženým trestom dosiahnuť. Skúsme si túto problematiku ilustrovať na nasledujúcom príklade. Súd v prípade rozhodovania o treste bude ukladať peňažný trest. Primárne bude aplikovať samozrejme § 15 ZoTZPO, ktorý upravuje základný rozsah peňažného trestu pre právnickú osobu. V zmysle ustanovenia § 11 ods. 1 a ods. 2 ZoTZPO bude musieť zohľadniť všetky tam uvedené skutočnosti a následne, keďže ZoTZPO upravuje peňažný trest veľmi stručne, bude musieť súd subsidiárne použiť aj ustanovenia § 56 a § 57 Trestného zákona¹³ s poukazom na ustanovenie § 1 ods. 2 ZoTZPO, pretože úprava podľa ZoTZPO ako *lex specialis* nie je úplná, bude musieť použiť Trestný zákon ako *lex generalis* v tých otázkach, v ktorých to povaha veci nevyklučuje (povaha veci vylučuje výrok o možnej premene tohto trestu na nepodmienečný trest odňatia slobody – pozn. autorov). Ako posledný krok, ktorý bude súd realizovať, je podľa nášho názoru aplikácia ustanovenia § 34 ods. 1 Trestného zákona, a zhodnotenie, či takýto trest napĺňa svoj účel. Je žiaduce aby peňažný trest, ktorý bude uložený právnickej osobe nebol neprimerane vysoký, aby nedochádzalo k prenášaní tejto sankcie na tretie osoby (napr. zamestnanci, veritelia a pod.), ale zároveň aby nebol nízky a dostatočne pôsobil individuálne aj generálne preventívne.

V USA existujú rôzne tzv. *sentencing guidelines* pre ukladanie peňažného trestu právnickým osobám. V podmienkach Slovenskej republiky akákoľvek vôdzka pre súdy (zatiaľ – pozn. autorov) absentuje, čo má za následok mierne komplikovanejší postup pri určovaní druhu a výmery trestu pre právnické osoby, keďže súdy budú musieť pri aplikácii ZoTZPO veľmi precízne posudzovať, či je úprava podľa ZoTZPO úplná, a ak nie je, tak budú musieť citlivo aplikovať ustanovenia Trestného zákona s poukazom na odkazovaciu normu uvedenú v § 1 ods. 2 ZoTZPO.

4. "Trestanie" právnických osôb v českej právnej úprave

Skutočnosť, že česká právna úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb, konkrétne zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických

¹³ Ale aj ustanovenia § 36 a nasl. Trestného zákona.

osob a řízení proti nim v aktuálním znění (ďalej len ako "ZoTOPO"), predstavovala do značnej miery inšpiráciu pre slovenského zákonodarcu pri kreovaní ZoTZPO, sa postupom času javí ako notoricky známa. Do istej miery je daná skutočnosť podrobovaná kritike, avšak pre účely nášho príspevku ju možno hodnotiť vysoko pozitívne. ZoTOPO je účinný od 1. januára 2012, teda ide o viac ako štyri roky platnú a účinnú právnu úpravu, ktorá sa napriek skeptickým odhadom aplikuje, s ohľadom na to o aké trestno-právne novum ide, pomerne často a s naďalej narastajúcou tendenciou aplikovateľnosti. Pre nás hodnotné sú najmä štatistické ukazovatele vypovedajúce o konkrétnych právoplatne uložených trestoch, pretože len ťažko predpokladať, že sa k relevantným dátam pri aplikácii ZoTZPO dopracujeme v najbližšej dobe.

V tejto časti príspevku najskôr vykonaním komparácie medzi ZoTZPO a ZoTOPO poukážeme na príbuznosť či až podobnosť úprav trestania právnických osôb. Následne sa zameriame na dostupné štatistické ukazovatele z Českej republiky, ktoré môžu načrtnúť a možno do istej miery aj predikovať aplikáciu ZoTZPO a výber jednotlivých druhov trestov zo širokého diapazónu sankcií, ktorými súd pri trestaní právnických osôb disponuje.

Pri vzájomnej komparácii ZoTZPO so ZoTOPO sme dospeli k záveru, že ani oblasť trestania právnických osôb netvorí výnimku v kontexte inšpirovania sa slovenského zákonodarcu ZoTOPO, samozrejme, s malými odchýlkami. Obidve úpravy, tak ZoTZPO ako aj ZoTOPO, v § 1 ods. 1 vymedzujú predmet zákona, ktorý „...upravuje základy trestnej zodpovednosti právnických osôb, druhy trestov, ich ukladanie a trestné konanie proti právnickým osobám“. V druhom odseku predmetného paragrafu je zhodne v obidvoch zákonoch vymedzená subsidiarita použitia všeobecných trestno-právnych predpisov obsiahnutých v trestných kódexoch. Táto skutočnosť je významná najmä vo vzťahu k tým druhom trestov, ktoré sú duplicitne upravené v ZoTZPO, resp. v ZoTOPO a v trestných kódexoch. Čo sa týka druhov trestov, tak ZoTZPO taxatívne vymenúva 9 druhov trestov a žiadne ochranné opatrenie a ZoTOPO pozná 8 druhov trestov a jedno ochranné opatrenie.

ZoTZPO umožňuje oproti ZoTOPO uložiť navyše trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie, naopak ZoTOPO umožňuje uložiť aj ochranné opatrenie zhabania vecí. Zaujímavé je aj porovnanie možnosti uložiť viac trestov popri sebe vymedzené v § 11 ods. 4 ZoTZPO, resp. v § 15 ods. 3 ZoTOPO. Kým ZoTOPO zakazuje uložiť popri sebe len peňažný trest a trest prepadnutia majetku, úprava v ZoTZPO je v danom smere menej benevolentná. Okrem spomínaného zákazu kumulácie peňažného trestu a trestu prepadnutia majetku, nie je možné popri sebe uložiť trest zrušenia právnickej osoby a trest prepadnutia majetku, ale aj trest prepadnutia majetku a trest prepadnutia vecí. Za dôležité považujeme upozorniť na povinnosť súdu, v prípade, že sa rozhodne uložiť trest

zverejnenia odsudzujúceho rozsudku, uložiť popri ňom aj iný druh trestu z trestov uvedených v § 10 písm. a) až h) ZoTZPO. Dané riešenie nepovažujeme za šťastné, a to najmä v prípadoch, kedy bude prichádzať do úvahy, vzhľadom na nemajetnosť alebo charakter činnosti právnickej osoby, trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku ako jediná možnosť. Rovnako takéto riešenie nemusí byť úplne vhodným za predpokladu, že denunciačný efekt dosiahnutý uložením tohto trestu by súd považoval za postačujúci.

Ďalšia odlišnosť, ktorá sa takou však javí len na prvý pohľad, sú ustanovenia upravujúce určovanie druhu trestu a jeho výmeru. V ZoTZPO je daná problematika upravená v § 11 s názvom *Zásady ukladania trestov* a nasleduje až po taxatívnom vymedzení druhov trestov. V ZoTOPO sa predmetná úprava nachádza v § 14 s názvom *Přiměřenost trestu a ochranného opatření* a je umiestnená ešte pred taxatívnym vymedzením druhov trestov a ochranného opatrenia. Pri detailnejšom pohľade na obidve právne úpravy však zistíme, že aj napriek odlišnému umiestneniu a členeniu, obsahujú takmer totožné podmienky, ktoré súd použije pri určení druhu a výmery trestu. Rozdielnosti spočívajú len v už uvedenom odlišne vymedzenom zákaze ukladania trestov popri sebe a v skutočnosti, že ZoTZPO navyiac pri určovaní druhu trestu a jeho výmery prikazuje súdu prihliadať na pomer, v akom na právnickú osobu prešli výhody z trestného činu spáchaného v spolupáchateľstve (§ 11 ods. 2 písm. e) ZoTZPO).

Bolo by určite prínosné bližšie analyzovať dané rozdiely a rovnako zaoberať sa aj analýzou rozdielov pri ukladaní jednotlivých druhov trestov v ZoTZPO a v ZoTOPO, tomu však budeme venovať priestor v osobitnom príspevku, alebo skôr vo viacerých osobitných príspevkoch. Naším cieľom však je, aj vzhľadom na vyššie analyzovanú podobnosť úprav trestania právnických osôb, hlavne priblížiť výstupy z aplikačnej praxe, čo do ukladania jednotlivých trestov právnickým osobám v Českej republike, keďže v Slovenskej republike podobné údaje možno očakávať najsôr začiatkom roku 2017, pričom ide o veľmi optimistickú predikciu. Na tento účel použijeme vystúpenie Aleny Tibitanzlovej, z Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Praze, s názvom *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů*, ktorým obohatila medzinárodnú konferenciu Mířníky práva v stredoeurópskom priestore 2016. Tibitanzlová pritom vychádzala zo štatistík Ministerstva spravodlivosti České republiky za roky 2012 až 2015 platné ku dňu 18. januára 2016.

Prvý právoplatný odsudzujúci rozsudok prišiel až v roku 2013, teda viac ako rok po nadobudnutí účinnosti ZoTOPO, pričom v danom roku boli právnickým osobám dokopy uložené tri tresty. V dvoch prípadoch išlo o trest uverejnenia rozsudku a v jednom prípade súd zvolil peňažný trest. Za ostatné tri roky očakávané pribudlo právoplatných odsudzujúcich rozsudkov a s nimi narástlo aj kvantum právoplatne uložených trestov. Najčastejšie

ukladaným trestom sa v právoplatných rozhodnutiach stal peňažný trest, ktorý bol uložený 32x, čo predstavuje 36 % z celkového počtu všetkých právoplatne uložených trestov. Druhým najčastejšie ukladaným trestom sa stal trest zákazu činnosti, ktorý predstavuje 28 % z celkového počtu právoplatne uložených trestov a bol súdom uložený v 25 prípadoch. Trojicu najukladanejších trestov ukladaných právnickým osobám v Českej republike uzatvára trest zverejnenia rozsudku, ktorý bol právoplatne uložený 19x, t.j. 22 % z celkového počtu všetkých právoplatne uložených trestov. Ďalšie tresty tvoria podiel na celkovom počte právoplatne uložených trestov menej ako 10%, ale za zmienku stojí minimálne štvrtý najčastejšie ukladaný trest, ktorým je trest zrušenia právnickej osoby. Tento najprisnejší trest bol právoplatne uložený celkovo v siedmich prípadoch, čo predstavuje 8 % z celkového počtu všetkých právoplatne uložených trestov.

Zaujímavou a do istej miery prekvapujúcou skutočnosťou je, že české súdy zo širokej škály trestov pre právnické osoby za pomerne krátku dobu uložili aj tento výnimočný trest, pričom nejde o ojedinelý jav, keďže počet uložených právoplatných trestov zrušenia právnickej osoby predstavuje takmer jednu desatinu z celkového počtu všetkých právoplatne uložených trestov. Zaujímavou, no menej prekvapujúcou skutočnosťou je obsadenie pomyslených prvých dvoch miest trestami, ktoré nepredstavujú sankčné novum v sankčnej politike trestného práva, pričom teda ide o peňažný trest a trest zákazu činnosti. Stotožňujeme sa s názorom Tibitanzlovej, že tento jav je možné odôvodniť tým, že súdy vybrané tresty ukladajú preto, že ich dôverne poznajú a pokladajú ich za praxou osvedčené. Máme za to, že podobná situácia sa zopakuje aj v Slovenskej republike a súdy uprednostnia výber trestov, ktoré sú im známe z ich doterajšej rozhodovacej činnosti.

Čo sa však neodvážime odhadnúť je, či sa bude rovnako hojne ukladať aj trest zverejnenia rozsudku a trest zrušenia právnickej osoby. U prvého menovaného, trestu zverejnenia rozsudku, ako sme už spomínali, je možné jeho uloženie len spolu s ďalším taxatívne vymenovaným trestom. To môže mať za následok, buď jeho častejšie ukladanie spolu s inými trestami, alebo naopak jeho raritnejší výber, práve z dôvodu, že ho nebude možné uložiť samostatne a spoločné uloženie s iným trestom nie je v žiadnom zákone stanovenom prípade obligatórne, ale je len fakultatívnou možnosťou súdu. Podľa nášho názoru prichádza skôr do úvahy druhá eventualita. Predpokladáme, že slovenské súdy nebudú zbytočne kumulovať trestanie právnických osôb uložením viacerých druhov trestov a difamačný účel, resp. denunciačný účinok bude dostatočne naplnený samotným trestným stíhaním právnickej osoby. Tento záver argumentačne podporíme krátkou úvahou, keďže si myslíme, že prvé roky účinnosti budú trestné konania vedené proti právnickým osobám pod náležitým drobnohlľadom, nielen odbornej verejnosti, ale aj médií a tým pádom aj verejnosti laickej, ktorá v sebe nemá až tak pevne zakorenenú zásadu prezumpcie nevinu.

Pri kvantitatívnej predikcii ukladania trestu zrušenia právnickej osoby sa necháme prekvapiť aplikačnou praxou, ale dovoľme si tvrdiť, že k najzásadnejšiemu ukladaniu tohto trestu dôjde v horizonte troch až desiatich rokov od účinnosti ZoTZPO. Predpokladáme, že v danom období prostredníctvom tohto trestu dôjde k zrušeniu väčšiny právnických osôb, ktorých jedinou činnosťou je páchanie trestnej činnosti, ktorá je postihnutelná ZoTZPO. Myslíme si, že po tomto období dôjde k postupnému poklesu a stagnácii ukladania trestu zrušenia právnickej osoby na niekoľko prípadov ročne. Samozrejme, úspešné naplnenie danej dlhodobšej predikcie závisí od mnohých premenných, počnúc počiatovým zžitím sa aplikačnej praxe s pravou trestnou zodpovednosťou právnických osôb, cez prekonávanie prvých aplikačných problémov, až po možné novelizácie rozširujúce alebo zužujúce kriminalizáciu právnických osôb.

Záver

Príspevok si za cieľ kládol bližšie predstaviť novoprijatú právnu úpravu trestnej zodpovednosti právnických osôb, pričom sa sústredil len na časť, ktorá sa týka sankcií, resp. trestania právnických osôb. Predmetná problematika je však veľmi široká a jej komplexné spracovanie niekoľkonásobne presahuje rozsah tohto príspevku. Z tohto dôvodu sme sa zamerali najmä na stručný opis zásad, ktoré sa budú uplatňovať pri trestaní právnických osôb a na poukázanie miernych odlišností s príbuznou českou právnu úpravou podľa ZoTOPO. Postih právnickej osoby v trestnom konaní sa teda od 1. júla 2016 stane realitou a na túto skutočnosť sa bude musieť pripraviť nielen odborná ale aj laická verejnosť.

Ako sme vyššie uviedli, napriek absentujúcemu vyjadreniu účelu trestu pri postihovaní právnickej osoby máme za to, že úvodné ustanovenie ZoTZPO dostatočne pokrýva túto problematiku, a odkaz na subsidiárne použitie ustanovení Trestného zákona poskytuje dostatočnú odpoveď na otázku účelu trestania právnických osôb. V podmienkach Slovenskej republiky nemáme (zatiaľ) žiadny vykonávací predpis, ani usmernenie, ktoré by nejakým spôsobom upravovalo postup súdu pri určovaní druhu a výmery trestu (napr. výšku peňažného trestu), pričom ZoTZPO len stanovuje rozsah v ktorom má byť daný trest uložený. Súd bude musieť v takýchto prípadoch aplikovať § 11 ods. 1, ods. 2 ZoTZPO s poukazom na § 34 Trestného zákona a v rámci svojej právnej úvahy dostatočne individualizovať trest tak, aby naplnil účel, ktorý má tento trest sledovať.

Z doterajších poznatkov prameniacych z rozhodovacej činnosti súdov v susednej Českej republike môžeme odvodiť niekoľko záverečných poznámok. Orgány činné v trestnom konaní a súdy sa postupom času zžili s trestnou zodpovednosťou právnických osôb a začali ju aplikovať, pričom

podobný vývoj môžeme očakávať aj u nás, hoci možno nie až tak rýchly. Vzhľadom na taxatívny výpočet trestov, z ktorých viaceré existujú viac menej v rovnakej podobe aj v Trestnom zákone, môžeme rovnako ako v Českej republike očakávať, že najčastejšie ukladanými trestami budú peňažný trest, ako ekvivalent trestu odňatia slobody pre fyzickú osobu a trest zákazu činnosti.

Na záver nám len ostáva zapriať orgánom činným v trestnom konaní a súdom mnoho síl a trpezlivosti pri aplikovaní novoprijatého ZoTZPO. Dôležitým aspektom, ktorý rozhodne či je prijatie ZoTZPO len elementárnym splnením si medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, bude ochota praxe aplikovať tento zákon tak, aby sa stal efektívnym nástrojom na boj proti niektorým formám kriminality páchanej právnickými osobami a ich prostredníctvom.

Použitá literatúra

1. ČENTÉŠ, J. – PRIKRYL, O.: Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v trestnom zákone. In *Acta Universitatis Brunensis Iuridica*, No. 337. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 1908 s. ISBN 978-80-210-4733-4.
2. FOREJT, P. – HABARTA, P. – TŘEŠLOVÁ, L.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 1. vyd. Praha : Linde, 2012. 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.
3. JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha : Linde, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7201-683-9.
4. KALVODOVÁ, V.: Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In *JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Balance a perspektivy*. 1. vyd. Praha : Leges, 2013. 386 s. ISBN 978-80-87576-58-8.
5. LATA, J.: Účel trestu a jeho spravedlivost. In *Trestní právo*, 2001, roč. 5, č. 2, s. 51.
6. LORKO, J. – MEZEI, M.: Má právnická osoba právo na život? In *Kontroverzní názory v právu*. Praha : Leges, 2015. 280 s. ISBN 978-80-7502-111-3.
7. MENCEROVÁ, I. – TOBIÁŠOVÁ, L. – TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013. 480 s. ISBN 978-80-89122-86-8.
8. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 802 s. ISBN 978-80-7400-116-1.
9. TIBITANZLOVÁ, A. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2015. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 10. – 12. 3. 2016 pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr.*

Eduarda Burdu, PhD. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2016. [v tlači].

10. TOBIÁŠOVÁ, L.: Zásada primeranosti vo vzťahu k trestaniu právnických osôb. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2015. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 19. – 21. 3. 2015 pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2015. 679 s. ISBN 978-80-7160-394-8.
11. WELLS, C.: *Corporations and criminal responsibility*. 2nd edition. Oxford : Oxford University Press, 2001. 198 s. ISBN 0-19-924619-X.